VÄSTERBOTTENS MUSEUM

ARKEOLOGISK RAPPORT

Rapport

Arkeologisk delundersökning av fäbod, RAÄ nr Umeå stad 192, Umeå sn & kn. Västerbottens län

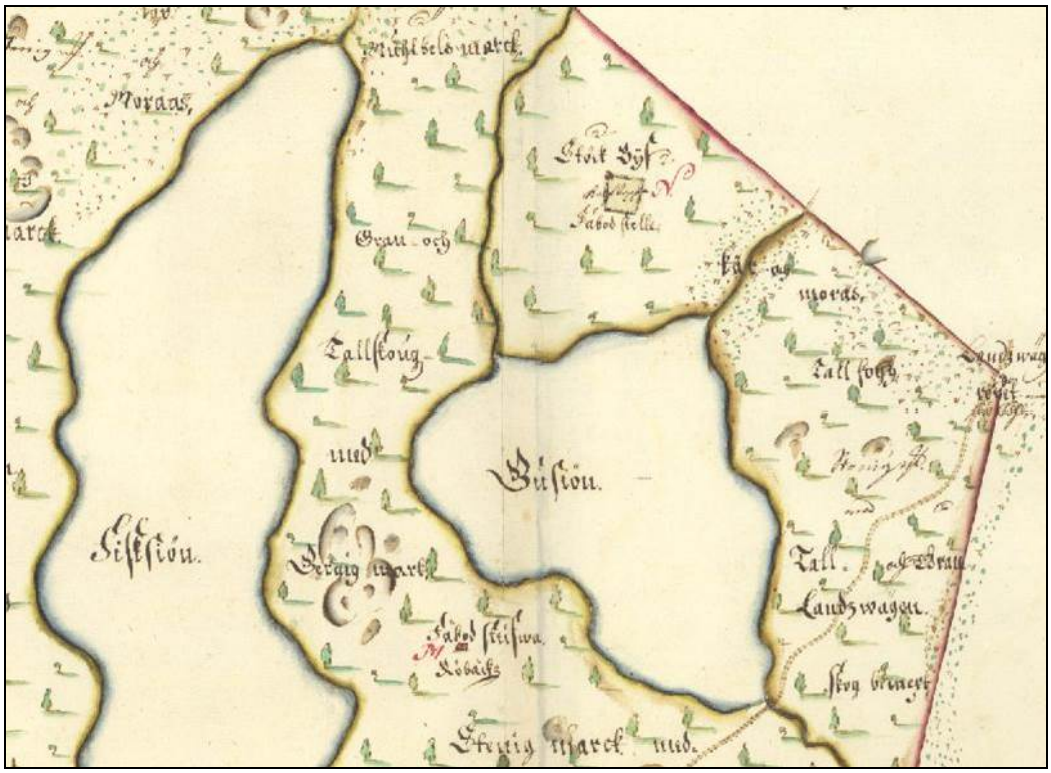

Västerbottens museum/ Skogens kulturarv i Kvarkenregionen
Berit Andersson Dnr 622/09

Rapporten finns också som pdf-fil på Västerbottens museums informationsportal om arkeologi, förhistoria och kulturlandskap i Västerbottens län.

Här finns länets samlade kunskap om vår äldre historia och om de spår som människor och verksamheter lämnat efter sig i landskapet.

Du får veta vilka lämningar som är vanliga i vår region, hur de ser ut och var de ligger. Här finns också länkar till några av länets yrkesverksamma arkeologer, forskare och tjänstemän: http://sparfran10000ar.se/

SPÅR
från 10 000 år

Innehåll

Administrativa och tekniska uppgifter 1
Sammanfattning 1
Inledning 2
Undersökningens förutsättningar 2
Undersökningsområdet 2
Tidigare undersökningar i området 3
Syfte 3
Målsättning och målgrupp 4
Metod 4
Resultat 4
Tolkning och utvärdering 5
Referenser 6

Omslagsbild: Karta från 1696: Geometrisk avritning över Norrmjöle med texten "Stöck bys fäbodstelle" på platsen för husgrunden.

Administrativa och tekniska uppgifter

Vbm dnr	622/09
Lst dnr	431-4911-2013
Lst beslutsdatum	2013-06-26
Län	Västerbotten
Landskap	Västerbotten
Kommun	Umeå
Socken	Umeå
Ort	Bussjön
Fastighet	Norrbacka 2:1
RAÄ nr	Umeå stad 192
Undersökningstyp	Delundersökning
Datering	Historisk tid
Kartblad	70H 7f NV (Sweref 99)
Koordinatsystem	Sweref99TM
Koordinater för UO SV hörn	754654,05 / 7075485,6
Höjd	25 – 30 meter över havet
Avtorvad yta	10m^2
Fältarbetsperiod	2013-08-06 - 07
Fältarbetsledning	Berit Andersson VBM
Övrig personal	Åsa Lundberg VBM
Planering arkivsök	1
Dagverken fält	4
Dagsverken rapport	2
Fynd	1 – 9. Glas, rödgods, porslin, skosula, trälock, kalkputs, obrända ben.
Foto	Foto nr1-20
Prover	Inga prov tagna
Dokumentationsmaterial	Ritningar och foton förvaras vid Västerbottens museum. Fyndmaterial förvaras vid Västerbottens museum i väntan fyndfördelning från Riksantikvarieämbetet.

Sammanfattning

Inom ramen för projektet Skogens Kulturarv I Kvarkenregionen (SKAIK) har Västerbottens museum undersökt en husgrund efter en fäbod, RAÄ nr Umeå socken 192, norr om Bussjön, Umeå kommun. Undersökningen har genomförts i samarbete med Skogsstyrelsen.

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att undersöka och dokumentera husgrunden efter fäboden, RAÄ nr Umeå socken 192. Vid undersökningen framkom inga fynd av medeltida karaktär. Bland fynden kan nämnas brunfärgat glas, vitt porslin, rödgods med gul glasyr, obrända ben, ett trälock till ett laggkärl samt en skosula av läder. Inblandat i den ljusa sand som grävdes bort fanns stora mängder kalkputs samt tegelbitar.

Avsaknaden av fynd av medeltida karaktär tyder på att husgrunden i sin helhet är från 1800-talet. Det är dock möjligt att material från det medeltida huset återanvänts i det nuvarande husgrunden, t ex stenarna i spismuren. . Platsen för husgrunden är troligen densamma som för den äldre grunden, då båda begränsas av två bäckar i Ö och V samt av odlingsmark i S. Dock kan bäckarnas lopp ha ändrats under århundradena. Sammanfattningsvis så har undersökningen inte gett ett tydligt svar på om den undersökta husgrunden motsvarar fäboden från 1696.

Inledning

Inom ramen för projektet Skogens Kulturarv I Kvarkenregionen (SKAIK) har Västerbottens museum undersökt en husgrund efter en fäbod, RAÄ nr Umeå socken 192, norr om Bussjön, Umeå kommun. Undersökningen har genomförts i samarbete med Skogsstyrelsen.

Husgrunden påträffades vid inventeringar i projektet Skog & Historia 2002 och registrerades som en husgrund. I samband med studier av äldre kartmaterial återfanns platsen för husgrunden på en geometrisk karta över Norrmjöle från 1696, med texten ”Stöck bys fäbodstelle”. På senare kartor saknas bebyggelse på denna plats, men odlingar finns på kartor från slutet av 1800-talet.

Inom projektet Skogens kulturarv i Kvarkenregionen har inventeringar bedrivits i Skellefteå, Robertsfors och Umeå kommuner och ett flertal fäbodar har registrerats bl a i Lövånger socken. Det vore därför av stort intresse att undersöka och förhoppningsvis datera en fäbod som enligt äldre kartmaterial är från slutet av 1600-talet.

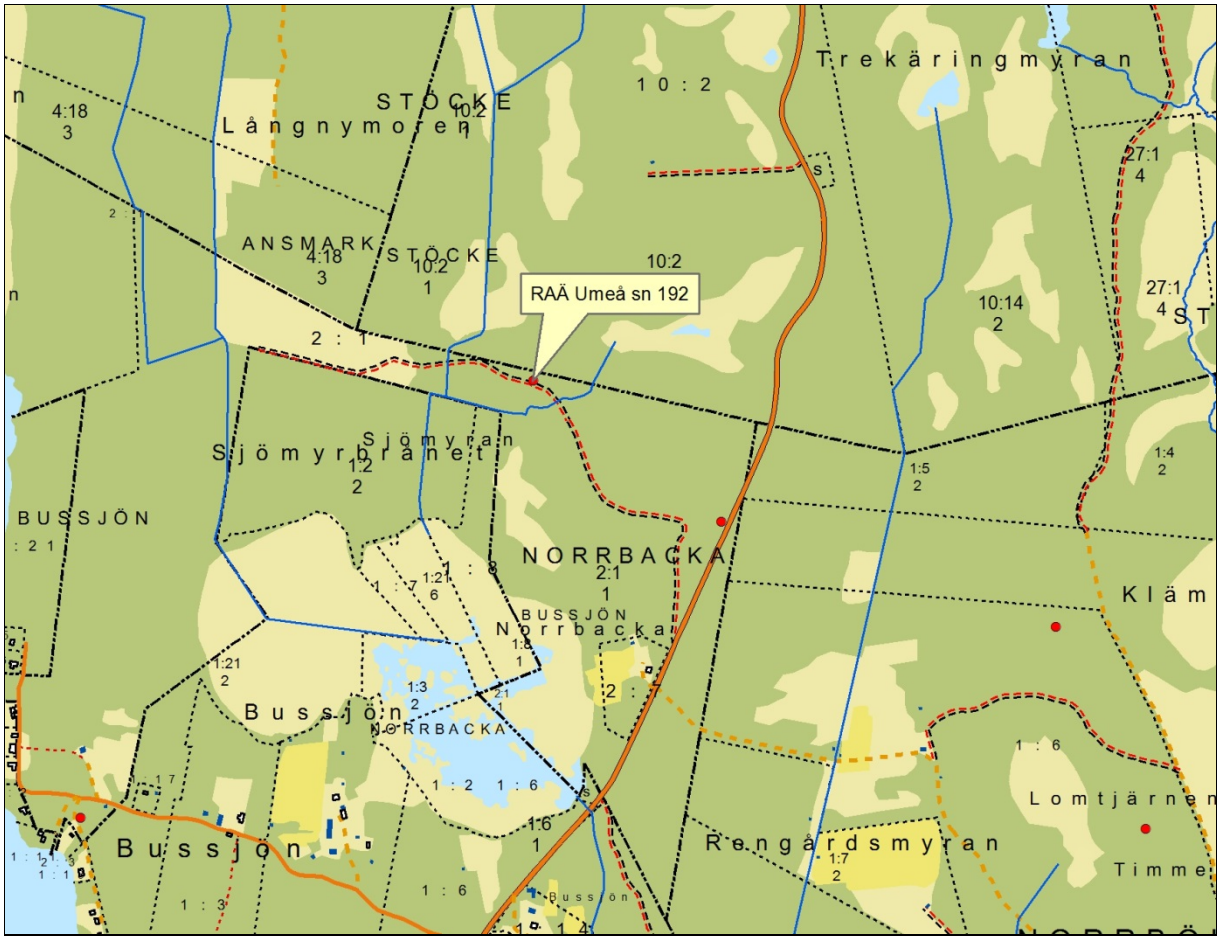

Fig. 1. Utsnitt ur fastighetskartan med RAÄ nr 192 markerad.

Undersökningens förutsättningar

Undersökningsområdet

Namnet Bussjön kan från början ha varit Bu sjön, dvs sjön vid (fä)boden. Området ligger väster om Kustlandsvägen och norr om Bussjön. Från Kustlandsvägen går en äldre brukningsväg västerut förbi den husgrund som skall undersökas. Husgrunden ligger i skogsmark, norr om ett område med igenväxande åkermark (fig. 1)

Fäbodlämning – RAÄ nr Umeå socken 192

Ekonomisk karta: 20K 4d (RT90), 70H 7f NV (SweRef99TM)

Nivå: 25 -30 m ö h

Husgrund 12 x 6 m bestående av i SV en 4 x 5 m stor grund med källargrop 2 x 1,5 m och 0,7 m dj samt i NO ett spismursröse av natursten 2 x 2 m stort och 0,8 m högt. Vid provstick känns en övermossad stenrad.

Tidigare undersökningar i området

I samband med utredningen inför utbyggnaden av Botniabanan påträffades en mängd kolningsanläggningar vid Kattögeltjärn, norr om Bussjön. En av kolarkojorna undersöktes inom ramen för Skog & Historia 2005, tyvärr var den helt fyndlös (Andersson 2005). En förmodad boplatsvall (RAÄ 565, Umeå sn) undersöktes också inom ramen för Skog & Historia år 2001. Den förmodade boplatsvallen visade sig vara en nedgrävd liggmila eller en kolningsgrop som kunde dateras till 1460 e. Kr. (Andersson 2001).

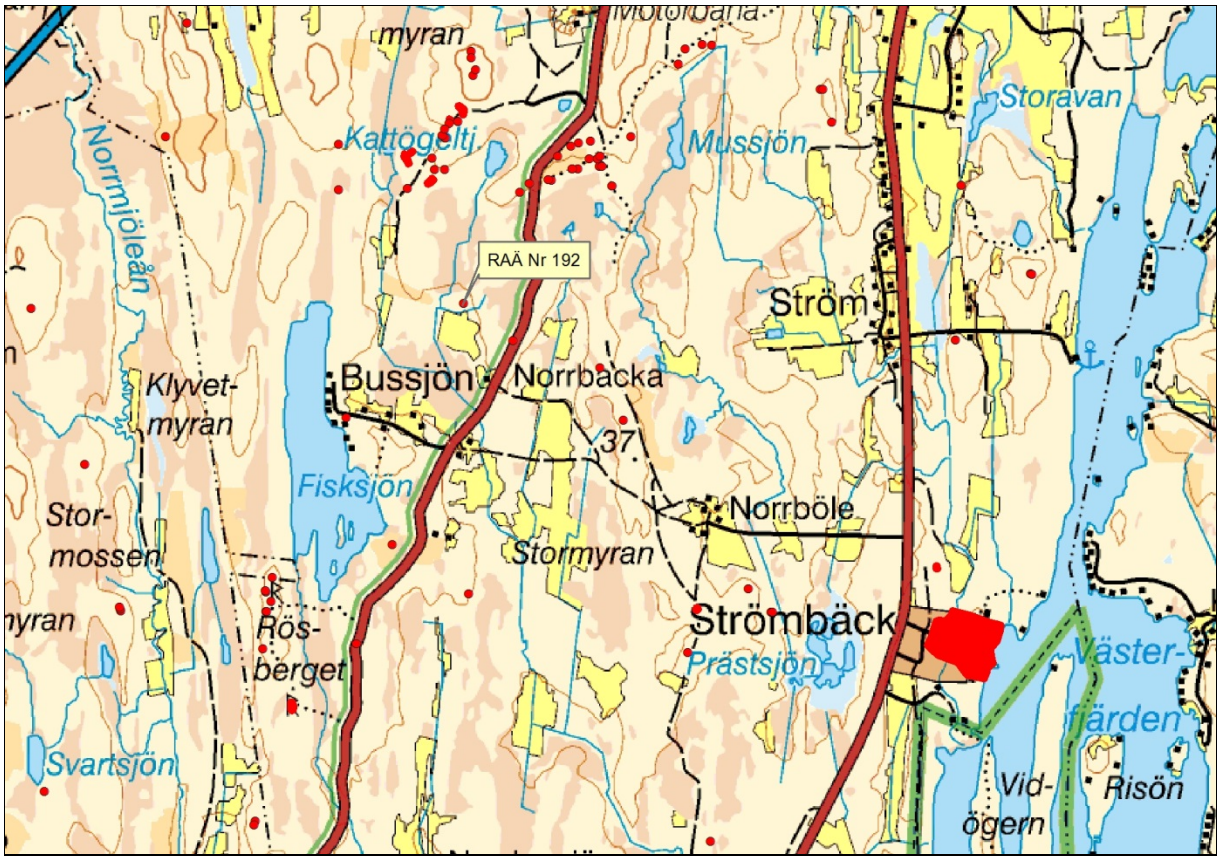

Fig. 2. Översiktskarta över området med RAÄ nr 192 markerad. Röda markeringar visar omgivande lämningar.

Syfte

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att undersöka och dokumentera husgrunden efter fäboden, RAÄ nr Umeå socken 192. Dokumentationen ska vara av vetenskapligt god kvalitet och om möjligt ge kunskap om lämningen och dess karaktär.

Målsättning och målgrupp

Den huvudsakliga målsättningen är att undersöka om det finns daterbart material för att få en uppfattning om hur gammalt fäbodbruket i kustlandet kan vara. Dokumentationen ska vara av vetenskapligt god kvalitet och ge kunskap om lämningen, dess funktion och historiska sammanhang. Målgrupperna är lokalbefolkningen, hembygdsforskare, forskare, myndigheter samt allmänheten.

Metod

Fornlämningen dokumenterades med foton och ritning. Stenarna i spismursröset avtorvades samt ett ca 5 m^2 stort område SV om spismursröset. Undersökt yta är ca 10 m^2. Det stenfria området vid spismursröset delades upp i fyra rutor och grävdes i 5 cm skikt. I spismursröset grävdes den lösa sanden bort och enstaka större stenar avlägsnades. Huvudparten av stenarna var dock för stora för att flytta på. Efter nedgrävning framkom stora stenar i anslutning till spismursrösen och sanden mellan dessa avlägsnades. Vid undersökningen insamlades 3 kolprov, inget av dessa bedöms angelägna att insända för ^{14}C analys. Ritningarna har överförts till Arc-Gis för vidare bearbetning. Efter undersökningen återställdes lämningen i ursprungligt skick.

Resultat

Vid undersökningen framkom inga fynd av medeltida karaktär. Bland fynden kan nämnas brunfärgat glas, vitt porslin, rödgods med gul glasyr, obrända ben, ett trälock till ett laggkärl samt en skosula av läder. Inblandat i den ljusa sand som grävdes bort fanns stora mängder kalkputs samt tegelbitar. Enligt nuvarande markägare, som besökte utgrävningsplatsen, fanns ett hus på platsen under 1800-talet. Detta hus revs i början av 1900-talet och timmerstommen flyttades till Stöcke. Den stora mängd kalkputs samt tegelbitarna som påträffades vid undersökningen, är troligen ett resultat av att spisen med tillhörande murstock revs ut vid nedtagningen av timmerhuset.

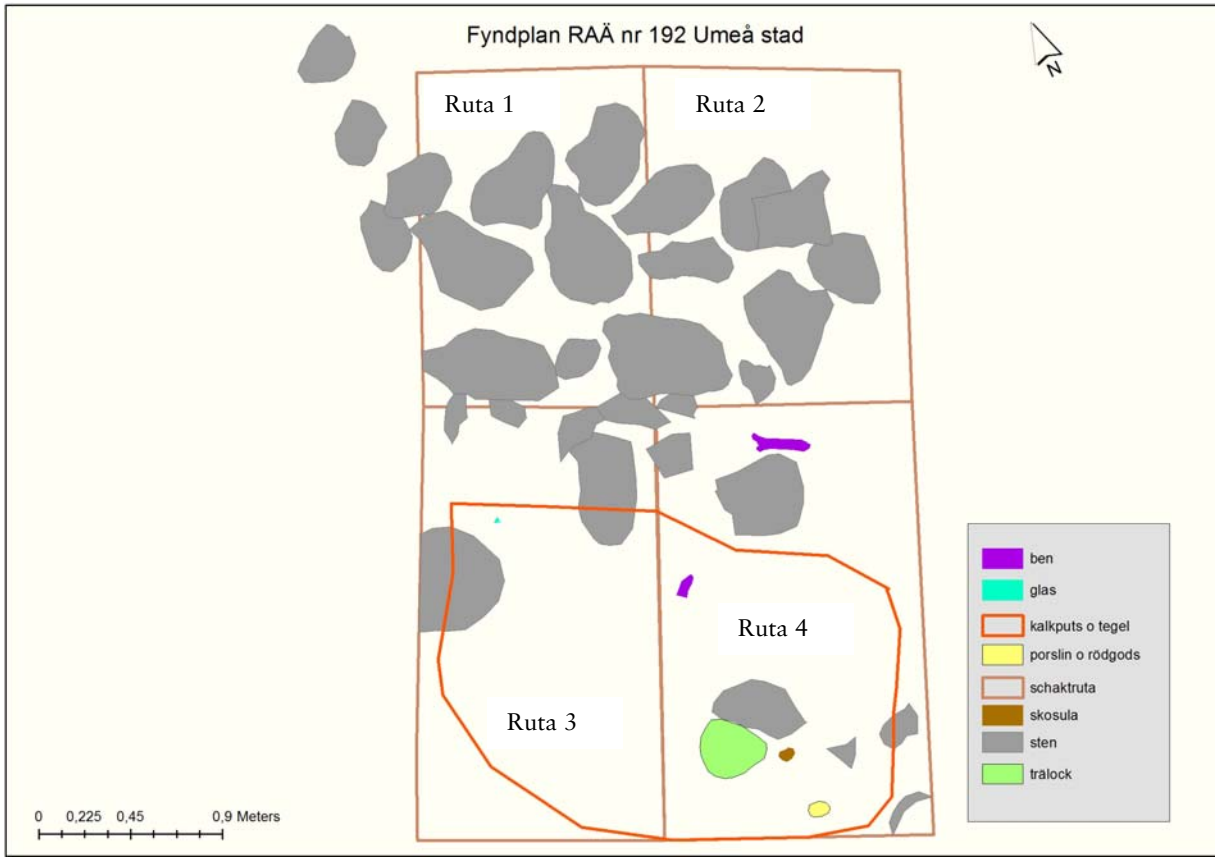

Fig. 3. Ritning över de undersökta ytorna med fynden markerade.

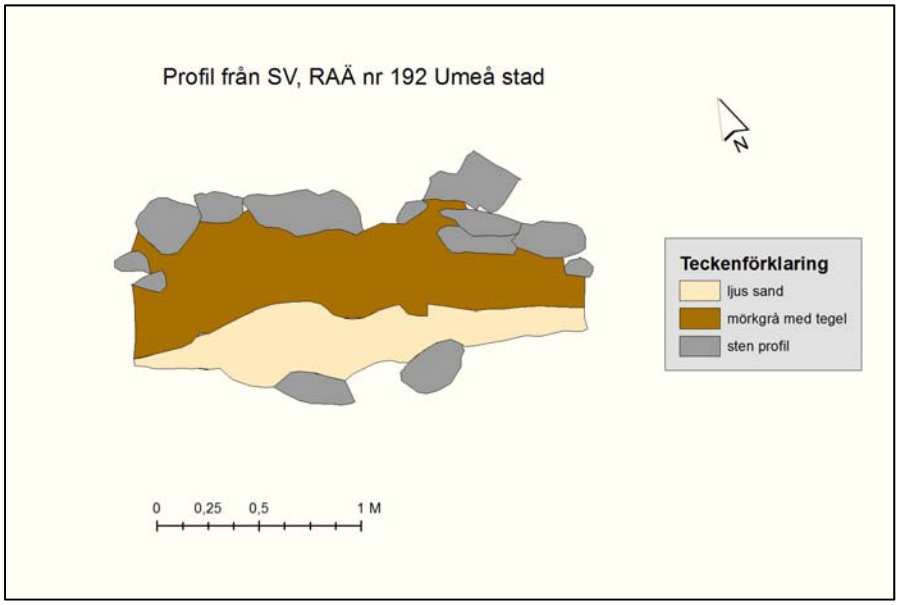

Fig. 4. Ritning över spismurens profil.

Tolkning och utvärdering

Avsaknaden av fynd av medeltida karaktär tyder på att husgrunden i sin helhet är från 1800-talet. Det är dock möjligt att material från det medeltida huset återanvänts i det nuvarande husgrunden, t ex stenarna i spismuren. Området består i huvudsak av sandig mjäla och stenar saknas helt inom ett stor område. Platsen för husgrunden är troligen densamma som för den äldre grunden, då båda begränsas av två bäckar i Ö och V samt av odlingsmark i S. Dock kan bäckarnas lopp ha ändrats under århundradena. Det är även möjligt att de bäckar som återges på kartan från 1696 är bäcken närmas väster om husgrunden samt den bäck som rinner från Ansmark ännu längre västerut (se Fig. 1). Sjön Bussjön är utdikad i början av 1900-talet och i samband med det kan även bäckarnas lopp ha ändrats. Numera är det ett markberett hygge ca 5 m N om husgrunden och en ev. annan husgrund kan inte återfinnas. En jämförelse av dagens traktgräns med den som är markerad på kartan från 1696 (se framsida) så ligger den undersökta husgrunden närmare traktgränsen är markeringen på den gamla kartan. Sammanfattningsvis så har undersökningen inte gett ett tydligt svar på om den undersökta husgrunden motsvarar fäboden från 1696.

Referenser

Andersson, Berit. 2001.
Rapport över arkeologisk undersökning av Raä 565, boplatsvall, Umeå sn och kn, Västerbottens län. Arkeologisk Rapport Västerbottens museum

Andersson, Berit. 2005.
Arkeologisk undersökning av rester av rund kolarkoja, SVS nr 1475, på fastigheten Ansmark 3:7. Umeå sn & kn. Västerbottens län. Västerbottens museum/ Uppdragsverksamheten

Fossum, Birgitta m fl. 2007.
Arkeologiska utredningar och undersökningar längs med Botniabanan i Västerbottens län 1999 - 2005. Västerbottens museum

Fyndlista RAÄ nr Umeå stad 192

Fnr	Material	Antal	Längd	Bredd	Tjocklek
1	Bruna glasbitar	2	23/13	14/10	2/2
2	Fragment av rödgods med gul glasyr	1	43	21	5
3	Porslinsfragment	2	83	71	7
4	Del av skosula med pigghål	1	86	93	3
5	Trälock	1	250	300	6
6	Profilerade kalkputsfragment	2	185	69	38
7	Obränt ben, kota	1	67	42	47
8	Obränt ben, revben	1	154	40	10
9	Obränt ben med ledkula	1	145	47	22

Fotolista RAÄ nr Umeå stad 192

Fotonr	Motiv	Taget från	Fotograf
1	Spismursröse efter avtorvning	SV	BA
2	Spismursröse efter avtorvning	SÖ	BA
3	Spismursröse efter avtorvning	NÖ	BA
4	Spismursröse efter avtorvning	NV	BA
5	Spismursröse nedgrävt 5 cm	SV	BA
6	Spismursröse nedgrävt 5 cm	SÖ	BA
7	Spismursröse nedgrävt 5 cm	NÖ	BA
8	Spismursröse nedgrävt 5 cm	NV	BA
9	Spismursröse nedgrävt 10 cm	SV	BA
10	Spismursröse nedgrävt 10 cm	SÖ	BA
11	Spismursröse nedgrävt 10 cm	NÖ	BA
12	Spismursröse nedgrävt 10 cm	NV	BA
13	Benfynd in situ	SV	BA
14	Spismursröse nedgrävt 15 cm, ruta 3	ovan	BA
15	Spismursröse nedgrävt 15 cm, ruta 4	ovan	BA
16	Detalj profil, ruta 3	V	BA
17	Detalj profil, ruta 4	NV	BA
18	Närbild trälock, ruta 4	ovan	BA
19	Ruta 4 nedgrävd i botten	ovan	BA
20	Ruta 4 nedgrävd i botten	SV	BA

Bild 1

Bild 2

Bild 3

Bild 4

Bild 5

Bild 6

Bild 7

Bild 8

Bild 9

Bild 10

Bild 11

Bild 12

Bild 13

Bild 14

Bild 15

Bild 16

Bild 17

Bild 18

Bild 19

Bild 20

VÄSTERBOTTENS
MUSEUM

Box 3183, 903 04 Umeå
Telefon 090-16 39 00. Telefax 090-77 90 00.
info@vbm.se
www.vbm.se